

Demografski sklad ne rešuje problema upokojencev – razprava o možnih rešitvah

(gradivo za razpravo na PS, 3.11.2020)

Demografski sklad, tudi če bo dobro upravljan in ne bo razprodajal premoženja, ne rešuje problemov upokojencev v srednji in daljni bodočnosti. Za to bodo potrebni dodatni, finančno močnejši ukrepi:

1. Podaljševanje delovne dobe sorazmerno z daljšanjem življenjske dobe; vzporedno s tem bo potrebno podaljševati čas zdravega staranja, ki je pri nas med najkrajšimi v EU.
2. Obsežnejše varčevanje za starost v pokojninskih in vzajemnih skladih, ki sta jih pri nas uničili država in cerkev; močno zaostajamo za vsemi, tudi novimi članicami EU.
3. Hitrejši in višji dvig produktivnosti in dodane vrednosti v gospodarstvu in javnem sektorju. Nekaj pobud (domačih in tujih – OECD) imamo, vendar ne dovolj; OECDjeve niso sprejemljive.

Predlagam, da Sinteza da pobudo v teh smereh.

Obrazložitev:

Demografski sklad, tudi če ne bi bil dodatno namenjen še družinski politiki, ne zadošča za izplačevanje razlik med odlivi in prilivi pokojninske blagajne v naslednji letih. Razmerjem delovno aktivnimi in upokojenimi se bo v povprečju zniževalo, zato dajatve zaposlenih ne bodo zadoščale za izplačila pokojnin, čeprav so te za EU izredno nizke – povprečna starostna neto pokojnina je lani znašala 58 % neto plače, povprečna invalidska pokojnina 45 % in povprečna družinska/vdovska pokojnina 36,3 % povprečne neto plače. Proračun je lani pokrival 1,0 G€ (milijardo evrov) primanjkljaja v pokojninski blagajni, letos naj bi pokrival 1,8 G€ od 7,8 G€ odhodkov (od tega 6,5 G€ za pokojnine), ki vključujejo 0,55 G€ sredstev po interventnih zakonih. Izdatki za staranje naj bi se do leta 2070 glede na izhodiščno leto 2016 povečali z 21,9 % bruto domačega proizvoda (BDP) na 28,2 % BDP. Bolj naj bi narasli le na Malti in v Luksemburgu. Število upokojencev naj bi do leta 2070 naraslo za okoli 20 %; hkrati naj bi bilo zavarovancev za okoli 16 % manj. Razmerje med upokojenci in zavarovanci znaša sedaj 1,55, do leta 2053 naj bi se znižalo na 0,94. KAD že sedaj nakazuje za pokojnine okoli 50 M€ (milijonov evrov) letno, SDH naj bi naslednje leto vplačal okoli 56 M€.

Slovenci se upokojujemo sorazmerno mladi. Če bi današnja povprečna starost ob upokojitvi (57 let) v naslednjih 20–30 letih postopno dvignili na 67 ali 68 let, se razmerje med upokojenci in aktivno generacijo ne bi bistveno spremenilo. To je zaradi kasnejše prve zaposlitve tudi nujno za doseganje 40 let delovne dobe. Delež zaposlenih med 60 in 70 let starimi Slovenci bi bil potem enak, kot je že danes npr. na Švedskem. Številne države EU poznajo samodejno podaljševanje delovne dobe z naraščajočo življenjsko dobo prebivalcev. Vendar bi bilo v tem primeru potrebno podaljšati čas zdravega staranja, ki je danes na repu držav EU (priloga). Ugotoviti je potrebno, zakaj je ta čas tako kratek in kako ga podaljšati. Upokojencem je potrebno dovoliti delati ob nezmanjšani pokojnini.

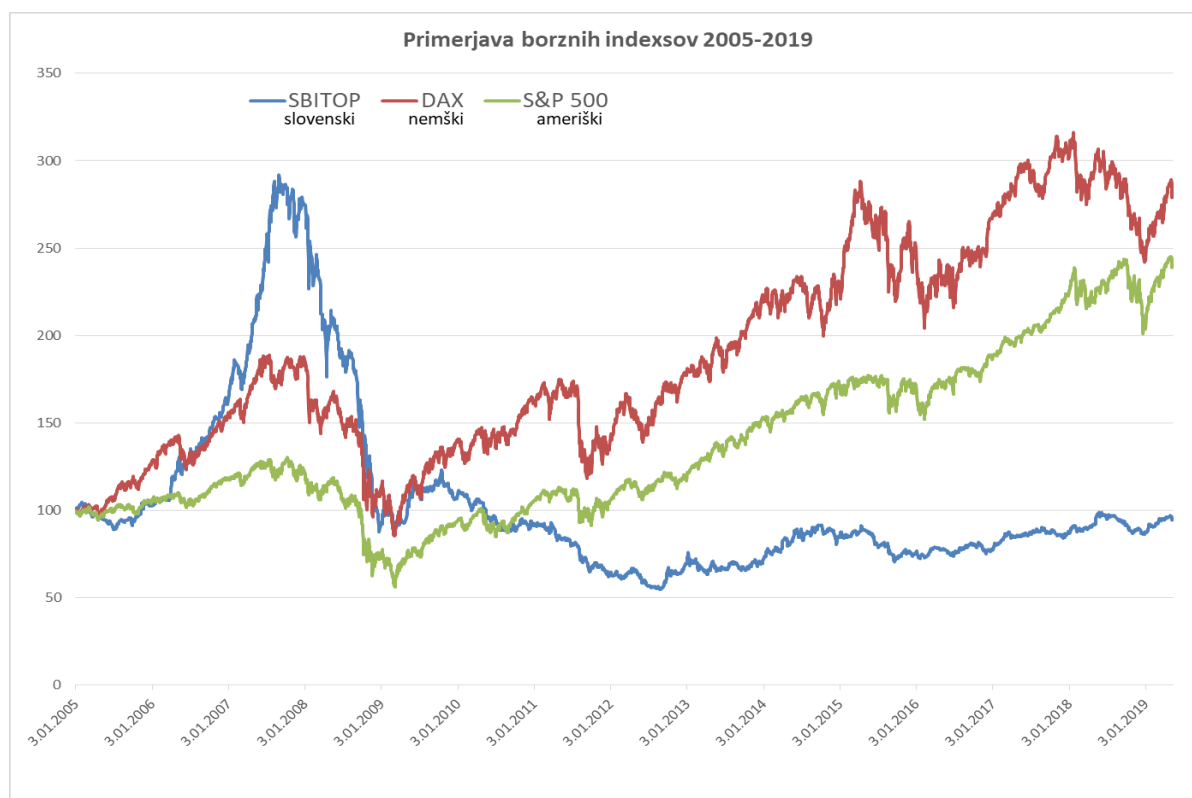
Dejstvo je, da bodo pokojnine nizke in bo potrebno poiskati alternativno pot. Eden od najbolj razširjenih in uveljavljenih načinov dolgoročnega varčevanja je vlaganje v vzajemne in pokojninske sklade. Žal je država s svojimi nestrokovnimi ukrepi leta 1996 uničila največje vzajemne sklad Proficia, cerkev pa v letih 2009–2011 sklade Zvon I in II. V krizi so propadli tudi skladi NSF. Višek je bila razlastitev nad 100 000 vlagateljev v slovenske banke v letih 2013–2014 in razprodaja dokapitaliziranih bank po navodilih Evropske komisije in Evropske centralne banke (beri ameriškega in evropskega kapitala). Posledica je bilo uničenje trga vrednostnih papirjev in razvrednotenje podjetij, ki kotirajo na njem (priloga). Država mora popraviti storjene krivice in ne sme delati novih.

Prispevke v pokojninsko blagajno je mogoče povečevati z večjim številom zaposlenih in z višjimi plačami. Za oboje je potrebno povečati produktivnost slovenskega gospodarstva in njegovo dodano vrednost. Leta 2019 je zaposleni ustvaril 18,8 % manj dodane vrednosti kot v članicah EU. Ekonomska fakulteta je izdelala *Akcijski načrt za višjo produktivnost*, ki mora temeljiti na znanju, inovacijah in izobraževanju. Slovenija je v zadnjih letih znižala vlaganja v raziskave in razvoj na 0,4 % BDP, čeprav si je zadala za nalogo namenjati za to 1,0 % BDP. Zaradi uničenega trga vrednostnih papirjev tudi nimamo dovolj sredstev rizičnega kapitala za zagonska podjetja. Država naj omogoči množično vlaganje v podjetniške in državne obveznice. Nujna je pozitivna usmerjenost družbe, zlasti politike.

Razvoj finančnega trga

Zaupanje v kapitalski trg je v zadnjih mesecih leta 2019 naraščalo in slovenski borzni indeks je bil konec leta 2019 na ravni iz 1. januarja leta 2005 (1,01-kratnik). Medtem je ameriški indeks obveznic S&P 500 že dosegel 2,7-kratnik vrednosti iz januarja 2005 in nemški Dax 3,1-kratnik (Graf 1). Letni promet na Ljubljanski borzi je leta 2005 znašal 1,84 G€ (milijarde evrov), leta 2019 pa samo 0,30 G€; število vrednostnih papirjev se je v tem obdobju znižalo od 240 na 76. Tržna kapitalizacija vseh delnic je konec leta 2018 znašala 6,4 G€, 70 % od tega so predstavljale 4 borzne družbe. Novih izdaj delnic praktično ni bilo. Tržna kapitalizacija obveznic znaša 27 G€, prevladujejo obveznice Republike Slovenije. Na hrvaški, češki in slovaški borzi so pokojninski skladi eni močnejših igralcev; Hrvati imajo v pokojninskih skladih 15 G€, mi pa le 1,2 G€. Naši skladi ne smejo kupovati delnic slovenskih podjetij, Hrvati jih na veliko kupujejo. V vzajemnih skladih imamo 2,5 G€, vendar znašajo naložbe v delnice in obveznice domačih izdajateljev skupno le 4,4 % vseh sredstev, ostala so naložena v tujini, kjer ustvarjajo nova delovna mesta in višjo dodano vrednost.

Graf 1

Šarčeva vlada je nadaljevala z razprodajo premoženja in ni pomagala vzpostaviti zaupanja prebivalstva v domači borzni trg, vzajemne in pokojninske sklade. V zadnjem letu so onemogočili še varčevanje vrednostnih papirjev na fiduciarnih računih. Minister za finance je vlagateljem celo svetoval, naj vlagajo v tujino! Je pa povečal davčne stopnje pri daljšem imetju vrednostnih papirjev. Tudi zakon o sodnem varstvu razlaščenih vlagateljev v leta 2013 izbrisane delnice in podrejene obveznice še ni operativen in še nekaj let ne bo. Prebivalstvo ima v bankah 22 G€, gospodarstvo še 6,5 G€, vse praktično brez obresti. Zato so banke v tuji lasti ustvarile v prvih 8 mesecih leta 2019 kar 479 M€ dobička. Večina teh dobičkov gre v tujino; v davčne oaze Luksemburg in Amsterdam gre tudi večina davkov na ta dobiček tujih podjetij. Slovenci tako vse bolj postajamo 'narod hlapcev'.

Z razprodajo nadaljuje tudi Janševa vlada – pravkar prodajajo donosni del Slovenskih železnic. Predlagam, da Sinteza opozori javnost na nesprejemljivost te in podobnih razprodaj.

zasl. prof. dr. Peter Glavič